

POLITICAL MAN (SİYASÎ ADAM)

Seymour Martin LIPSET - *Political Man* - The social bases of politics, Where, how and why democracy works in the modern world, Doubleday Company, New York, 1960.

(Siyasî Adam - Siyasetin sosyal temelleri, Modern dünyada işleyen demokrasinin nerede, nasıl ve neden'i).

Tanınmış Amerikan siyasî bilimci Lipset «Siyasî adam» olarak dilimize çevirebileceğimiz bu eserinde demokratik bir sistemin gelişip serpilmesine elverecek şartları araştırmaktadır. Lipset demokrasiyi siyasî ve sosyal bir sistem olarak tarifle işe başlamaktadır. Buna göre demokrasi bir yandan hükûmet üyelerinin anayasa vasıtaları ve düzenli aralıklarla değiştirilebilen bir siyasî, öte yandan nüfusun çoğunluğunu siyasî makamların başına geçecek olan adaylar hakkında söz sahibi kılmağa imkân veren bir sosyal sistemdir. Lipset'e göre demokrasi sadece hürriyeti garanti eden bir mekanizma olmayıp, aynı zamanda sosyal iştiraki gerçekleştiren yüksek değerde bir vasıta. Müellif bu konuda Alexis de Tocqueville'in görüşüne katılarak, demokrasinin bu ikili rolünü başarabilmesi için üzerinde ittifak edildiği nispetde aykırılık hasıl olan kanaatleri açıkça izhar edebilecek müesseselere ihtiyaç bulunduğuna işaret etmektedir. Joseph Schumpeter ve Max Weber'in eserlerinde de ifadeye kavuşturulan bu müşahede şu özelliklerin varlığını şart koşmaktadır: 1) Siyasî partiler, basın, kütle haberleşme vasıtaları gibi âmme müesseselerini meşruu ilân eden bir «siyasî formül» (bundan bir nevi siyaset felsefesi kastediyor); 2) Devlet mekanizmasını yöneten ve resmî makamları işgal eden bir siyasî liderler ekibi; 3) Bu makamlara geçmek üzere hazırlanan bir veya birden fazla resmen tanınmış bulunan siyasî ekip; 4) Plüralist bir toplum düzeni içinde yer alan ve gereğinde iktidara karşı cephe alabilecek sendika, dernek, kooperatif, ves. gibi bürokratik müesseseler.

Lipset bu faktörlerin ışığı altında demokrasinin kökleşmesini ve işlemesini mümkün kılan ekonomik ve sosyal şartları tahlil etmektedir. Vardığı sonuçlara göre yüksek bir ekonomik gelişim standardı demokra-

siyi, hızlı bir gelişme vetiresini ise radikalizmi tesvik etmektedir. Lipset bundan sonra aşağı sınıfların fertlerinde köklü duran otoriter eğilimlerin muhtemel olarak çocukluktan başlayan gerginlik ve mücadele dolu atmosferden kaynak aldığına işaret etmektedir. Müellif bu düşüncelerin tesirile, aşağı sınıfların daha kolaylıkla komünizm gibi müfrit cereyanları desteklediğini ileri sürmektedir. Buna karşılık komünist partinin mutedil solcu partilere nispetle küçük bir azınlık halinde temsil edildiği İngiltere ve İskandinavya gibi memleketlerde, aşırı sol akımların daha çok kalifiye işçiler tarafından desteklendiği anlaşılmaktadır. Nitekim Birleşik Amerika Devletlerinde de işlerin yüzde 80 i, 1948 de Demokrat partiye oyunu vermiş, pek çok seçmenin mensup oldukları partiyi terkettikleri 1952 seçimlerinde de kalifiye olmayan işçilerin üçte ikisi Stevenson'a oy vermişti. Görülüyor ki müellif siyasî olayları daha çok sosyal tabakalaşma açısından incelemekte, hattâ demokrasinin işleyişine ait bir bahse «Seçimler : demokratik bir sınıf harbinin ifadesi» başlığını koymaktadır. Bu başlık altına on memlekete ait halkoyu yoklamaları sonuçlarını toplamakta ve bunlar yardımı ile seçim davranışına ait genel hükümler çıkarılmaktadır. Özellikle sola kayan oylarla, işsizlik ihtimali, sosyal hareketliliği daraltan faktörler, sınırlı haberleşme arasında bir bağıntı kurmaktadır.

Lipset Amerikan aydınlarının siyasî rolünü büyük bir isabetle tahlil ederken, bunların sanıldığı gibi anti - entelektüel peşin hükümlerin kurbanı olmadıklarına, sadece eşitliğe üstün önem veren bir toplumda özledikleri sosyal itibar ve statüye kavuşmadıklarına işaret etmektedir. Lipset eserin son kısmında ileri kapitalist memleketlerde müşahede edilen ideoloji kaybının, belli maddî menfaatler alanında cereyen eden sınıf mücadelelerini ortadan kaldırmadığını belirtmektedir. Lipset'e göre az gelişmiş memleketler bu sebebler dolayısıyla komünizme karşı koyabilmek için bir ideolojiye, hattâ sola kayan sosyalist bir ideolojiye muhtaçtırlar.

«Siyasî adam», siyasî davranışı ilgilendiren son derece önemli bir eserdir. Bu eserin başlıca üç yararlılığı kullandığı malzeme, metot ve işlediği konudur. Kitabın siyasî davranışla ilgili olarak ihtiva ettiği ampirik materyel son derecede zengindir. Eser Birleşik Amerika Devletlerinden başlayarak Almanya, İsveç, Norveç, Fransa'dan geçerek Hindistan'a kadar uzanan çeşitli memleketlerin seçim istatistiklerinden tutun, 1957 yılında Polonya'da yapılan halkoyu yoklamalarına kadar çeşitli ve yüklü materyel ihtiva etmektedir. Bu çeşitlilik kullanılan metodolojide de göze çarpılmaktadır. Bu arada ilk defa Lazarsfeld ve arkadaşları tarafından geliştirilen çok faktörlü yorum metodu (multivariate analysis) da Lipset tarafından ekonomik gelişme ve demokrasi bahsine uygulanmış bulunmaktadır. Bu metodun ileride mukayeseli siyasî tahlil alanında büyük hizmetler sağlayacağına şüphe yoktur. Şûrası da unutulmamalıdır ki

Lipset'in «Siyasî adam» tipi Anglo - Sakson menşei değildir. Bu sebeple Lipset'in bu modelini ileri sürdüğü faraziyelerle birlikte değişik yapılmamleketlerde kolaylıkla uygulamak mümkün olacaktır.

Lipset'in dediğı gibi «demokrasinin bugüne kadar işleyip, varlık gösterebildiğı çeşitli şartların daha iyi anlaşılması, bu rejimin henüz kökleşmediğı memleketlerde yerleşmesine hizmet edebilir!».

Doç. Dr. Nermin ABADAN

İMAR HUKUKU PRENSİPLERİ

Safa Ş. ERKÜN - İmar Hukuku Prensipleri, İstanbul : 1960, 280 sayfa. Fiyatı : 25 Lira.

Güzel Sanatlar Akademisi Mimarlık Bölümü Öğretim üyelerinden Safa Ş. Erkün, mimarlık öğretimi yapan öğrencilerine, imar hukukunun esaslarını vermek üzere hazırladığı bu eseri, aslında şehirciliğin teknik ve mimarî cepheleriyle ilgilenenler kadar konunun hukukî, idarî ve sosyal yönleriyle ilgilenenlere de yardımcı olabilecek sistemli bilgileri ihtiva etmektedir. Yazar, imarla ilgili mevzuatı teker teker ve madde sırasına göre değil, üç ayrı ana bölümde ve birarada incelemek suretiyle daha sistematik bir yol tutmuştur.

Eserin birinci bölümü, «İmar» (Plânlama - İrtifaklar - İktisaplar) konusuna ayrılmıştır. İmar kavramı hakkında genel bilgileri ihtiva eden bu bölümde, imar plânlarının mimarî, ekonomik ve hukukî değeri üzerinde durulmakta, belediyelerin plânlama görevleri, imar plânlarının çeşitleri hakkında açıklamalar yapılmaktadır. Yazar, «zoning» i dar anlamıyla «bölge plânı» içinde mütalâa etmektedir ki bu, işin tekniğini bilmeyenlerde bir yanlış anlamaya vesile olabilir. Zira, plânlanan alanın bazı maksadlar bakımından kendi içinde bölünmesi, bölgelere ayrılması ve imar hareketlerinin buna göre kontrol altına alınması anlamındaki «zoning», mekân itibariyle şehirlerden daha geniş bir çevreyi içine alan «bölge planı» ndan tamamen farklıdır.

İmar plânlarının kesinleşmesi konusu birinci bölümde ayrı bir kesim halinde incelenmiştir. Belediye Meclislerinin imar plânı hakkındaki kararlarının en büyük mülkiye âmiri tarafından tasdikiyle ilgili herhangi bir bilgiye rastlayamadık. Bu konu, 6785 sayılı İmar Kanunundan sonra bazı idarî ihtilâflara yol açmış, Danıştay'a kadar gitmiştir.

Birinci Bölümün üçüncü kesimi imar programlarına ayrılmıştır. İmar programlarının karşıladığı ihtiyaçlar, programın hukukî sonuçları, bilhassa muvakkat inşaat müsaadesi üzerinde durulmaktadır. Aynı bölümün dördüncü kesimi, idare lehine konan imar irtifaklarını konu edinmiştir. İmar irtifakları hakkında genel bilgiler verildikten sonra bunlar medenî

hukuktaki irtifaklarla karşılaştırılmakta, menfi, müspet ve muhtelit veci-
beler yükleyen irtifaklar olmak üzere üç ayrı grupta incelenmektedir.
İmar irtifaklarının böyle bir tasnif içinde incelenmesi eserin övgüye de-
ğer özelliklerinden biridir. Bu, Türkiye için oldukça yeni bir tasniftir.
İnşaat yasakları gözden geçirilirken umumî âfetlerden zarar gören yer-
lerde konulan inşaat yasaklarına temas olunmamıştır.

Birinci bölümün diğer kesimlerinde imar tatbikatından doğan ka-
mulaştırmalar ele alınmakta, bu gibi kamulaştırmaların nâzım plana uy-
gunluk, kamu yararı, idarî kaza murakabesinden ayrık tutulma, bedelin
ödenme şekli, bağış ve trampa imkânı, bedel taktiri bakımlarından taşı-
dığı özellikler belirtilmektedir. Burada, imar hareketlerinden doğan de-
ğer artışlarının değerlendirme resmi yoluyla tahsili için gerekli şartlar ve
usuller de incelenmektedir. Değerlenme resmini sadece imar gören yer-
lere bakan komşu gayrimenkullere inhisar ettiren bugünkü mevzuatın
daha rasyonel bir şekle sokulup sokulmaması konusunda yazarın görüş-
lerini açıklaması yerinde olurdu. Zira, bugünkü haliyle değerlendirme res-
minin imardan faydalanan bütün gayrimenkullere teşmili ve nisbetlerinin
arttırılması konusunda bazı teklifler ileri sürülmektedir.

Eserin ikinci bölümünde tevhid, ifraz ve tevzi gibi arsayla ilgili ko-
nular ele alınmıştır. Arsaların sahipleri tarafından ifraz edilmesi şartları
ve uyulacak usuller sistemli bir şekilde gözden geçirilmekte, belediyele-
rin res'en hamur yoluyla yapacakları ifrazlarda belediyelerin haiz bulun-
dukları yetkiler açıklanmaktadır. Eserde, sadece İmar Kanununda yer
alan hamur yetkilerine yer verilmiş, fakat bazı özel kanunlarla derpiş
olunan hamur yetkilerine temas olunmamıştır.

İkinci bölümün son kesimleri imar tatbikat ve parselasyon plânları-
nın düzenlenmesi, kesinleşmesi, tapuya tescili ve imar şuyulandırmaları-
nın izalesi konularını içine almaktadır.

Yazar, eserin üçüncü bölümünü, ruhsat, cezalar ve tedbirler gibi
yapı zabıtasıyla ilgili konulara ayırmış bulunuyor. İmar mevzuatı bakı-
mından yapı kavramı açıklandıktan sonra, yapıyla ilgili mevzuatın sınır
ve kapsamı gözden geçirilmekte, yapı ruhsatı alma mecburiyeti, kullan-
ma izni, bunlara uymama halinde uygulanacak müeyyideler hakkındaki
kanun hükümlerine dair bilgiler verilmektedir. Ruhsatsız veya ruhsata
aykırı yapılar hakkında yapılacak işlemler, hem Medenî Kanun, hem
İmar Kanunu, hem de Bina Yapımını Teşvik ve İzinsiz Yapılan Binalar
Hakkındaki 6188 sayılı Kanun açılarından incelenmektedir. Yapının fen-
nî sorumluluğunu yüklenecek elemanların hukukî durumları, yapı yapı-
lırken şantiyede alınacak tedbirlerle yapılarda sağlık, yangın, hava taar-

ruzu, zelzele bakımlarından gözetilecek hususlar bölümün sonundaki kesimlerde yer almıştır.

Eseri, şehirciliğin hukukî ve idarî meseleleriyle ilgilenenlere olduğu kadar, mimar ve mühendis gibi teknik ihtisas sahiblerine de yararlı ve tavsiyeye değer bulmaktayız. Yazarı, imar hukuku alanına böyle sistematik ve geniş kaynaklı bir eser kazandırdığı için tebrik ederiz.

Dr. Cevat GERAY